25/02/2024

Εισαγωγή στο Άγιο Τριώδιο

/ Ορθόδοξες Προβολές

Από την Κυριακή του Τελώνου και του Φαρισαίου, αρχίζει η μακρά περίοδος του Τριωδίου, η οποία τελειώνει το Μεγάλο Σάββατο. Είναι η πιο σημαντική εορτολογική περίοδος της Εκκλησίας, διότι δίνει την ευκαιρία στους πιστούς να συναισθανθούν τη λανθασμένη πορεία της ζωής τους, να τη διορθώσουν και να επανακαθορίσουν τη στάση τους απέναντι στο θεό και τους συνανθρώπους Αυτό αποτελεί σίγουρα απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορέσουμε κεκαθαρμένοι και αλλαγμένοι να οδεύσουμε στα σωτήρια Πάθη του Χριστού και τη λαμπρηφόρα Ανάσταση.

Φωτογραφία: Ραφαήλ Γεωργιάδης

Μια μικρή αναφορά πρώτα, στη ονομασία της περιόδου, τη διαίρεση και το σκοπό της. Με τη λέξη «Τριώδιο», εννοούμε το τμήμα εκείνο του κινητού κύκλου του εκκλησιαστικού έτους, που, όπως προκύπτει και από τα πιο πάνω που αναφέραμε, έχει προπαρασκευαστικό χαρακτήρα για την προσωπική-υπαρξιακή συνάντηση του κάθε πιστού με το σταυροαναστάσιμο Πάσχα και ιδιαίτερα με τον Αναστάντα Κύριο μας. Σε αυτή την περίοδο, περιλαμβάνονται **10 Κυριακές και ισάριθμες εβδομάδες,** από τις οποίες οι τέσσερις πρώτες Κυριακές και οι ενδιάμεσες τρεις εβδομάδες είναι προπαρασκευαστικές νηστείας και καλούνται γενικά των Απόκρεω, και οι υπόλοιπες επτά εβδομάδες των Νηστειών, η πρώτη ονομάζεται Καθαρά Εβδομάδα και η τελευταία ονομάζεται Αγία και Μεγάλη Εβδομάδα. Από αυτές, οι έξι πρώτες εβδομάδες απαρτίζουν την Αγία και Μεγάλη Τεσσαρακοστή και η τελευταία τιμάται με ιδιαίτερη νηστεία, εξαιτίας του γεγονότος ότι κατά τη διάρκεια της, έλαβαν χώρα τα θεία και υπερφυσικά Πάθη του Κυρίου.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι παλαιότερα, στο Τριώδιο περιλαμβανόταν και η περίοδος πενήντα ημερών από το Πάσχα, η οποία, αργότερα, απετέλεσε ιδιαίτερη περίοδο στην Ορθόδοξη Εκκλησία, εκείνη της Αγίας Πεντηκοστής και η ιδιαίτερη Ακολουθία, βρίσκεται σε ένα άλλο εκκλησιαστικό βιβλίο, το Πεντηκοστάριο. Σημειώνεται ότι στις Σλαβικές Εκκλησίες, το Πεντηκοστάριο ακόμα και σήμερα καλείται «Τριώδιο των άνθρεων», για να διακρίνεται από το πριν το Πάσχα Τριώδιο, το οποίο χαρακτηρίζεται ως το «Τριώδιο της νηστείας».

Την ονομασία «Τριώδιον» την οφείλουμε στον Επίσκοπο Μαϊουμά Κοσμά. Πρώτος αυτός συνέταξε ύμνους, που αποτελούνταν από τρεις ωδές, για να δηλώσει τα τρία Πρόσωπα της Παναγίας και Ζωαρχικής Τριάδας και τους αφιέρωσε σε κάποιες μέρες της Αγίας και Μεγάλης Εβδομάδας. ΄Ετσι, τη Μεγάλη Δευτέρα ψάλλεται η πρώτη ωδή, τη Μεγάλη Τετάρτη η Τρίτη ωδή, το Μεγάλο Σάββατο η Πέμπτη, ενώ οι άλλες δύο, η ογδόη και η ένατη είναι σταθερές. Ψάλλονται δηλαδή όλες τις ημέρες.
Το παράδειγμα του επισκόπου Μαϊουμά, ακολούθησαν πολλοί από τους πατέρες. Ανάμεσα τους, εξέχουσα θέση κατέχουν οι αδελφοί Στουδίτες Θεόδωρος και Ιωσήφ. Είχαμε δηλαδή τη δημιουργία τριωδίων για όλες τις μέρες της εκκλησιαστικής λειτουργικής περιόδου του Τριωδίου.

Το υλικό των ύμνων του Τριωδίου, καθώς και η εορταστική του διαμόρφωση, σταθεροποιήθηκε σταδιακά, βαθμιαία και εξελικτικά. Συγκεκριμένα, η πρώτη αφετηρία του καταρτισμού του Τριωδίου, υπήρξε η νηστεία της Μεγάλης Εβδομάδας πριν από το Πάσχα, η οποία καθιερώθηκε πιθανόν από τους

Αποστόλους, σύμφωνα με τα λόγια του Κυρίου «θα έλθουν ημέρες όταν αρθεί από αυτούς ο νυμφίος και τότε θα νηστεύσουν». Εκτεινόταν καταρχήν σε μία με δύο μέρες και από το πρώτο μισό του τρίτου αιώνα, επιμηκύνθηκε σε ολόκληρη εβδομάδα.

Η σαρανταήμερη νηστεία, θεσπίστηκε από τα μέσα ή στα τέλη του 3ου αιώνα για την άξια προπαρασκευή για το Πάσχα και μαρτυρείται ήδη από την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο της Νικαίας που έγινε το 325 μ.Χ., τον 5ον κανόνα συγκεκριμένα και από το Μέγα Αθανάσιο. Η νηστεία, που επικράτησε με την πάροδο του χρόνου, έχει σχέση με τη σαρανταήμερη νηστεία του Μωϋσή, του Ηλία και του ίδιου του Κυρίου μας.

Τον 6ον αιώνα, καθιερώνεται η θεία λειτουργία των Προηγιασμένων, γεγονός, που οφείλεται αφενός μεν στην συχνότερη μετάληψη των αχράντων μυστηρίων και αφετέρου στην αυστηρότατη νηστεία που τηρούσαν παλαιότερα οι Χριστιανοί, απέχοντας από τροφή μέχρι τις απογευματινές ώρες των ημερών της Τετάρτης και της Παρασκευής.

Γενικά, η Εκκλησία προσέδωσε στο Τριώδιο στοιχεία τέτοια που να δημιουργούν κατάνυξη και εγρήγορση στους πιστούς. Οι αναμνήσεις των γεγονότων, στα οποία είναι αφιερωμένες οι Κυριακές αυτής της περιόδου, τα ευαγγελικά αναγνώσματα, οι ύμνοι και τα τιμώμενα πρόσωπα της Εκκλησίας μας, έχουν συντεθεί κατάλληλα, ώστε να επιτελούν σπουδαίο παιδαγωγικό ρόλο στην πνευματική πορεία των πιστών. Ως αποστολικά αναγνώσματα την περίοδο αυτή στις εκκλησίες, διαβάζοντας περικοπές από την προς Εβραίους επιστολή του Αποστόλου Παύλου. ΄Όπως γνωρίζουμε, σε αυτήν εκτίθεται πληρέστερα το γεγονός της σωτηρίας του ανθρώπου που πραγματοποιήθηκε στο πρόσωπο του Χριστού.

Αρχίζοντας, λοιπόν, από την **πρώτη Κυριακή, του Τελώνου και του Φαρισαίου** αναγιγνώσκεται στις εκκλησίες η σχετική ευαγγελική περικοπή, η οποία είναι σε όλους μας γνωστή. Αυτό γίνεται για να παραδειγματιστούμε από την εωσφορική και ψυχοκτόνο υπεροψία του Φαρισαίου και να μιμηθούμε τη σωτήρια ταπείνωση και μετάνοια του αμαρτωλού Τελώνη, η οποία παρουσιάζεται σαν βασική προϋπόθεση για την έναρξη του πνευματικού μας αγώνα. Ιδιαίτερα ο σημερινός άνθρωπος με την αλαζονική υπεροψία που το διακρίνει στην καθημερινή του ζωή, έχει ανάγκη του εγκεντρισμού του στην ταπείνωση και τη μετάνοια ως πορεία που θα τον οδηγήσει σε διέξοδο ζωής από τα απελπιστικά αδιέξοδα του.

Στη δεύτερη Κυριακή, του Ασώτου ή του Φιλεύσπλαχνου Πατέρα όπως επικράτησε αργότερα, δεσπόζουν τα παραδείγματα της ειλικρινούς μετάνοιας και

της σωτήριας επιστροφής στην απύθμενη αγάπη του Θεού, η οποία συνοδεύει τον άνθρωπο σε όλη του τη ζωή.

Η Τρίτη Κυριακή (των Απόκρεω), είναι αφιερωμένη στη Μέλλουσα Κρίση του κόσμου. Στις εκκλησίες διαβάζεται το Ευαγγέλιο της σχετικής περικοπής, προκειμένου να συνειδητοποιήσουν οι πιστοί ότι κανένας εφησυχασμός δεν συγχωρείται , αλλά επιβάλλεται εγρήγορση και αγώνας.

Η τέταρτη Κυριακή (της Τυρινής) είναι αφιερωμένη στη μνήμη του τραγικού γεγονότος της αδαμιαίας παρακοής και της εξορίας των πρωτοπλάστων από τον Παράδεισο. Διαβάζεται το ευαγγέλιο της σωστής προσευχής και νηστείας, διότι από την επομένη, την Καθαρά Δευτέρα, αρχίζει η νηστεία και η ένταση του πνευματικού αγώνα , ως το Πάσχα.

Την πρώτη Κυριακή των Νηστειών, γιορτάζουμε το **θρίαμβο της Ορθόδοξης πίστης** και την αποκρυστάλλωση της αλήθειας της Εκκλησίας μας, από την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο. Με αυτό τον τρόπο, η Εκκλησία θέλει να διδάξει τους πιστούς πως η αλήθεια της αποτελεί προϋπόθεση για τη σωτηρία του ανθρώπου.

Τη δεύτερη Κυριακή των Νηστειών, τιμούμε τη μνήμη ενός μεγάλου Πατέρα της Εκκλησίας μας και αγωνιστή της Ορθοδοξίας, του **Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά**. Ο οποίος προβάλλει ως ζωντανό παράδειγμα αγωνιστικότητας για τον καθένα μας .

Την Τρίτη Κυριακή των Νηστειών (της Σταυροπροσκυνήσεως), προσκυνούμε τον Τίμιο Σταυρό του Κυρίου, για ν΄ αντλήσουμε από αυτόν δυνάμεις και εφόδια που θα μας ενισχύσουν να συνεχίσουμε τον πνευματικό μας αγώνα.

Την Πέμπτη Κυριακή των Νηστειών, τιμούμε τη μνήμη ενός άλλου μεγάλου αγωνιστή εναντίον των ανθρωπίνων παθών και δασκάλου της ερήμου, του Αγίου Ιωάννη, συγγραφέα της Κλίμακας, ο οποίος μέσα από το ομώνυμο βιβλίο του παρουσιάζει τα στάδια του αγώνα για την πνευματική τελείωση.
Την έκτη Κυριακή, τιμούμε επίσης μια άλλη μεγάλη μορφή της εκκλησίας μας , την Αγία Μαρία την Αιγυπτία, την αμαρτωλή εκείνη γυναίκα, η οποία έγινε παράδειγμα πραγματικής ταπείνωσης και μετάνοιας. Ακολουθεί η Κυριακή των Βαίων και η Μεγάλη Εβδομάδα, όπου κορυφώνεται η κατάνυξη και ο πνευματικός μας αγώνας.

Ο λατρευτικός πλούτος του Τριωδίου, είναι προσαρμοσμένη στο πνεύμα της μετάνοιας και της συντριβής του ανθρώπου και στην εν Χριστώ απολύτρωση . Είναι φτιαγμένες έτσι ώστε να μεταγγίζουν στους πιστούς διάθεση για μετάνοια. Για παράδειγμα, σημειώνουμε το θαυμάσιο Μεγάλο Κανόνα του Αγίου Ανδρέα Κρήτης, την καταπληκτική αυτή θρηνητική ελεγεία, ο οποίος ψάλλεται τμηματικά

την πρώτη εβδομάδα των νηστειών και ολόκληρος το βράδυ της Τετάρτης , της Ε΄ εβδομάδας. Σημειώνουμε επίσης τον αξεπέραστο **Ακάθιστο ΄Υμνο,** ποίημα του μεγαλύτερου υμνογράφου του Βυζαντίου, του Ρωμανού του Μελωδού ο οποίος ψάλλεται τμηματικά κάθε Παρασκευή βράδυ στις τέσσερις πρώτες εβδομάδες των νηστειών και ολόκληρος , το βράδυ της Παρασκευής της Ε΄ εβδομάδας. Ο εξαίσιος αυτός ύμνος που ονομάζεται και Χαιρετισμοί εξυμνεί το ιερό πρόσωπο της Θεοτόκου και τη μοναδική συμβολή της , στο έργο της σωτηρίας του ανθρώπου.

Οι Ορθόδοξοι πιστοί διεξάγουν τον προσωπικό τους αγώνα καθ΄ όλη τη διάρκεια του Τριωδίου, ο οποίος συνιστάται στη νηστεία , στον εκκλησιασμό, στη μετοχή στα μυστήρια της Εκκλησίας μας, στην περισυλλογή και στον εγκεντρισμό σε αρετές που προάγουν πνευματικά τον άνθρωπο.